

Zorg en de Wmo

Op zoek naar duurzame zorg is een boek dat in het teken staat van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Thema is het samenspel tussen formele zorg, zorg van beroepskrachten en informele zorg. De redactie was in handen van de lectoren Jan Steyaert en Rick Kwekkeboom, die beschouwd kunnen worden als Wmo-experts.

Het boek start met vijf beschouwende hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt stilgestaan bij de notie schaarste in de zorg, en mogelijke strategieën om daarmee om te gaan. In het volgende hoofdstuk wordt het begrip informele zorg behandeld en geplaatst in het denken vanuit sociaal beleid en sociaal werk. Het derde hoofdstuk gaat over de rol van de gemeente, als overheidsinstantie die in de Wmo de regie voert. Hoofdstuk 4 bevat een sociaal-ethische reflectie op de Wmo. Uit deze analyse blijkt dat er diverse impliciete veronderstellingen aan de Wmo ten grondslag liggen, zoals het idee dat meer participatie leidt tot meer sociale rechtvaardigheid. Het streven van de overheid om via lokaal beleid sociale praktijken in te richten, waaraan de hele bevolking wordt geacht mee te doen, kan diverse spanningen opleveren, alleen al doordat er op lokaal niveau talloze politieke en culturele verschillen zijn. Hoofdstuk 5 gaat in op de utopische denkbeelden die achter de Wmo verscholen zitten. De auteurs vragen zich terecht af of de utopie van een samenleving waarin mensen (nog meer) bereid zijn voor elkaar te zorgen realistisch is. Nederland kent al een grote mate van vrijwillige inzet, en de vraag is of die nog verder op te schroeven is. Deze vijf hoofdstukken bieden veel basiskennis over de Wmo alsook kritische reflecties vanuit invalshoeken van geschiedenis, beleid en bestuur, en waardefilosofie. Bij elkaar een stevig referentiekader om de Wmo beter te doorgronden.

Het tweede deel van het boek beslaat acht hoofdstukken die een aantal praktijken behandelen: onder meer zelfhulpinitiatieven, de rol van familie in de psychiatrische hulpverlening, de rol van informele zorg in maatschappelijke steunsystemen en wonen in zelfbeheer voor dak- en thuislozen.

Veel beschreven praktijken staan nog in de kinderschoenen, terwijl er weinig onderzoek gedaan is naar effectiviteit. De lezer krijgt wel een overzicht van de vele werkwijzen – variërend van maatjesprojecten tot Eigen Kracht conferenties, van kwartiermaken tot huis-kamergesprekken, van nachtopvang in zelfbeheer tot 'tijd voor elkaar' – maar niet duidelijk wordt in hoeverre deze interventies effectief zijn, hoe ze zich tot elkaar verhouden en hoe een gemeente tot goede keuzes kan komen. Het boek geeft de veelzijdigheid weer van de zoektocht naar de mogelijkheden van informele zorg, en welke professionele inzet daarbij nodig is. Opvallend is dat in veel praktijken gemeentes en professionals het voortouw nemen om informele zorg te mobiliseren en te organiseren. Hoewel de meeste informele zorg via zelforganiserend vermogen tot stand komt – en daarbij veelal buiten het blikveld van de Wmo blijft – is in een aantal situaties professionele inzet nodig. De vraag die vooralsnog blijft bestaan, is wanneer deze inzet nu precies nodig is. Een andere spannende vraag is wanneer er precies sprake is van *duurzame* zorg. Helaas wordt dit begrip uit de titel nergens uitgewerkt. Kortom, het boek biedt een goed *state-of-the-art* overzicht van kennis rond de Wmo, mooie voorbeelden van nieuwe praktijken (en oude praktijken die met de Wmo een nieuwe impuls krijgen, zoals zelfhulpinitiatieven) maar laat tevens zien dat de komende jaren nog veel uit te werken valt. *Jean Pierre Wilken, lector Hogeschool Utrecht*

• Jan Steyaert & Rick Kwekkeboom (red) [2010], *Op zoek naar duurzame zorg. Vitale coalities tussen formele en informele zorg*. Utrecht: MOVISIE, 212 pp.

Scheiding en kinderen

Spruijt, als scheidings-onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Utrecht, onderzoekt vooral de gevolgen van scheiding voor kinderen

en jongeren. Samen met Kormos die pedagogische en juridische artikelen publiceert in *Algemeen Dagblad*, schreef hij een handboek over dit maatschappelijk relevante thema, dat in toenemende mate aandacht krijgt van organisaties die met ouders en kinderen werken.

De auteurs belichten het thema echtscheiding vanuit velerlei perspectieven: onderzoek, beleid (in Nederland en het buitenland), de betekenis ervan voor het welbevinden van kinderen en juridische perspectieven zoals de wetgeving en het ouderschapsplan. Bovendien bieden ze praktische informatie over hulpverleningsmogelijkheden en interventies voor ouders en kinderen. Daarbij staan ze ook stil bij de problematiek van stiefgezinnen. Immers veel Nederlandse kinderen groeien in een stiefgezin op: bijna één op de tien gezinnen is een zogeheten samengesteld gezin.

Het *Handboek scheiden en de kinderen* slaagt erin een mooi evenwicht te bewaren tussen het toegankelijk presenteren van wetenschappelijke kennis c.q. onderzoeksresultaten en de hulpverleningsmogelijkheden in de praktijk. Het biedt de beroepskracht kernachtig en puntsgewijs concrete handvatten om met de soms zeer complexe echtscheidingsproblematiek om te gaan. Casuïstiek verlevendigt het geheel.

Niet alleen voor beroepskrachten maar ook voor ouders is dit boek een aanrader: beroepskrachten zullen het sommige ouders kunnen aanbevelen. De lezer komt tips van kinderen voor ouders tegen, adviezen aan ouders hoe ➤

zij hun conflicten kunnen beheersen, en vragen die ouders vaak stellen plus mogelijke antwoorden hierop. Ook waarschuwen de auteurs gescheiden ouders voor tal van valkuilen en krijgen ze aanwijzingen hoe te handelen wanneer zij eenmaal besloten hebben uit elkaar te gaan. Er valt op dit vlak nog veel te verbeteren. Zeker ook in het kader van de ontwikkelingen rondom de transitie van de jeugdzorg, Wmo, Centra voor Jeugd en Gezin en de gemeenten die op lokaal niveau de vrijheid krijgen om de zorg voor jeugd in samenhang te organiseren, is het zaak om aan deze verbeteringen te werken.

Een en ander sluit mooi aan bij de *position paper* van de MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening (2010), die beschrijft welke rol het algemeen maatschappelijk werk kan hebben in de hulpverlening bij relatieproblemen, scheiding en omgang. Hier liggen kansen voor het amw om in (keten) samenwerking met andere organisaties hoogwaardige hulp te bieden aan scheidenden en hun kinderen.

Organisaties noemen als knelpunt dat professionals vaak nog onvoldoende beschikken over kennis aangaande de gevolgen van echtscheiding voor jongeren en de manier waarop ze ouders kunnen bijstaan in de scheidingsperikelen. Het boek van Spruijt en Kormos biedt een handvat voor deze lacunes.

Inge Anthonijsz, senior adviseur/expert echtscheiding Nederlands Jeugdinstituut

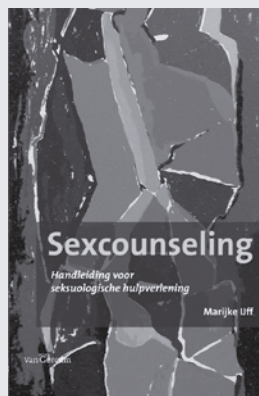
• Ed Spruijt & Helga Kormos (2011), **Handboek scheiden en de kinderen**. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 232 pp. ISBN 903-13-7988-3 € 32,50

Sexcounseling herzien

Van *Sexcounseling. Handleiding voor seksuologische hulpverlening* verscheen de vierde, herziene druk (eerste druk 1997). Het boek is en wordt gebruikt in opleiding en nascholing van onder meer fysiotherapeuten, maatschappelijk werkers, verpleegkundigen, huisartsen, gynaecologen, psychologen en seksuologen. Kort gezegd gaat het in op probleemverkenning bij de meest voorkomende seksuele problemen en

de behandeling daarvan. Dat ook de behandeling aan bod komt, betekent niet dat elke hulpverlener daarmee aan de slag zou moeten, maar als een maatschappelijk werker bijvoorbeeld besluit te verwijzen naar een seksuologisch hulpverlener moet hij of zij de cliënt kunnen informeren over de te verwachten benadering.

Het boek is herzien in het licht van veranderingen die zich sinds 1997 voordeden, zoals de beschikbaarheid van de erectiepill en andere farmacologische behandelingsmogelijkheden. Ook is er meer aandacht voor de systemische invalshoek. Diverse gegevens zijn ge-

actualiseerd, waaronder vervanging van de term 'impotentie' door erectiestoornis – en zelfs de foto's van mannelijke en vrouwelijke genitalia zijn eigentijds (geschoren schaamhaar). De literatuurlijst is uitgebreid, inclusief informatie over dvd's en internetsites.

Het boek kent als vanouds drie delen: 1. Basisinformatie (visies op seksualiteit, seksuele anatomie en fysiologie, seksuele problemen en oorzaken); 2. De intakefase (probleemverkenning en probleemformulering en behandelplan); 3. De behandeling (cognitieve en gedragsgerichte benadering, oefeningen, specifieke aandachtspunten bij de behandeling van seksuele problemen, afsluiten en verwijzen).

Zowel seksuologische kennis als de attitude van de hulpverlener krijgen aandacht, alsmede 'praten over seks' en vragen als 'partners samen spreken of apart?'. Auteur Marijke IJff baseert zich op brede kennis en ervaring op het gebied van (seks)hulpverlening. Ze is bekend met de maatschappelijk werkpraktijk en drukt zich even zorgvuldig als helder uit. *Sexcounseling* is aanbevolen literatuur voor de vele maatschappelijk werkers die hulp bieden aan cliënten met (onder meer) seksuele problemen,

zeker wanneer daar in hun basisopleiding weinig aandacht aan is besteed. Een register maakt het ook geschikt als naslagwerk. *Nel Jagt*

• Marijke IJff (2010, 4e herz. druk), **Sexcounseling. Handleiding voor seksuologische hulpverlening**. Assen: Van Gorcum, 242 pp. ISBN 978-90-232-4255-0, € 35,95

Meesterschap

De tweejarige opleiding Master Social Work leverde in 2010 de eerste lichting studenten af, in respectievelijk Amsterdam (HvA) en Nijmegen (HAN). Zij hebben dus een voorsprong op andere masters. *Meesterschap in het sociaal werk* is geschreven op basis van opgedane ervaringen en wil aspirant studenten, werkveld en andere betrokkenen informeren over de aard van de Master SW (opleiding) en kennis en kunde van de master sw (opgeleide professional). De redactie van het boek bestaat uit drie opleiders en een student, die allen hun bijdragen leverden. Daarnaast komen de masters van de eerste lichting ruimschoots aan bod: het middendeel van het boek bestaat uit essays en onderzoeksverslagen die de studenten schreven in het kader

van verschillende onderwijsprogramma's. Aan hun bijdragen gaat een inleidend hoofdstuk van Van Pelt vooraf: hoe kwam het tot de Master SW, en aan welke

behoefte beantwoordt deze opleiding? Zij benoemt de opleidingsthema's: praktijk-, kennis- en beroepsontwikkeling plus ontwikkeling van de individuele beroepsbeoefenaar. Ook is de opleiding zelf nog volop in ontwikkeling en object van evaluatieonderzoek.

De tien bijdragen van studenten bieden zicht op de manier waarop zij elk in hun eigen werkcontext bezig zijn met genoemde opleidingsthema's. Ze laten daarbij zien hoe breed het sociaal werkveld is en benoemen waarin de master

sw zich onderscheidt van een gevorderd uitvoerend werker. Onderwerpen zijn divers: bijvoorbeeld de plaats van medisch maatschappelijk werk in een academisch ziekenhuis, langdurige zorg voor 'uitgezonden' militairen, wat mantelzorgconsulenten kunnen betekenen in huisartspraktijken, hoe een sluitende keten dagbesteding voor daklozen te realiseren is en hoe de master sw als verbindingsmakelaar kan functioneren. Tot slot van het middendeel worden de auteurs ervan voorgesteld: via informatie over hun studie- en werkervaring, het onderwerp van hun (afstudeer)onderzoek en wat de opleiding Master SW hen heeft opgeleverd.

Het laatste deel van het boek kent drie hoofdstukken. In het eerste analyseren Van Hattum, Van Pelt en Hoijtink de onderzoeks/praktijkverslagen uit het middendeel. Ze trekken conclusies over vergroting van professioneel bewustzijn, benoemen rollen die masters sw vervullen (vakman, onderzoeker, beleidsadviseur, kritisch reflectieve professional en primus inter pares) en bespreken hoe ze kennis in de praktijk toepassen en ontwikkelen.

Het voorlaatste hoofdstuk (van Van Hattum en Oostrik) beschrijft *social practice development*, een methode waarmee masters sw stapsgewijs aan praktijkontwikkeling kunnen werken. In het slothoofdstuk noemt 'de enige professor sociaal werk' Hans van Ewijk het beeld van zorg en welzijn hopeloos versplinterd en sterk geïnstitutionaliseerd. Hij ziet als grote vraag of het de gemeenten gaat lukken een 'nabije sociale zone' te creëren met actieve burgers en generalistische professionals, waarbij gespecialiseerde hulpverlening als achterwacht fungeert. Hij bepleit onder meer nieuwe vormen van vermaatschappelijking en een verschuiving van behandeling naar vormen van begeleiding die uitgaan van uniciteit en aantoonbare baat. Meesterschap vraagt om koppeling aan een brede benadering van sociaal werk, dat versterking van het sociaal functioneren van burgers beoogt.

Meesterschap in het sociaal werk is interessant voor studenten, werkgevers en anderen die de professionalisering van

het sociaal werk ter harte gaat. Het geeft een brede indruk van de *state of the art* van de Master SW als noodzakelijk voor die professionalisering. Niet alle teksten zijn even levendig geschreven, en de reikwijdte van de onderzoeken is soms smal. Ook is er aardig wat overlap in de teksten over onderzoek- en praktijkontwikkeling. Maar het waardevolle van het boek is dat de lezer zicht krijgt op een nieuw soort sociaal werkopleiding en hoe nodig die is. *Nel Jagt*

• Mariël van Pelt, Marc Hoijtink, Hans Oostrik & Marc Räckers (2011). **Meesterschap in het sociaal werk. Over kennisontwikkeling en praktijkverbetering voor het vak en de organisatie**. Amsterdam: SWP, 184 pp. ISBN 978-90-885-0192-0, € 22,90

Menswaardige psychiatrie

'Voor psychiatrische patiënten is de sociale omgeving de sociale prothese die ze nodig hebben om hun leven vorm te kunnen geven', is een uitspraak van Detlef Petry, een psychiater die naar mijn idee de verpersoonlijking is van de presentietheorie. Bij rehabilitatie, een kernwoord in zijn boek *Uitbehandeld, maar niet opgegeven*, speelt die sociale omgeving een belangrijke rol. De samenwerking tussen patiënt, familie en hulpverlener staat bij rehabilitatie centraal, naast een attitudeverandering van de hulpverlener die afstand neemt van zijn machtspositie en toewerkt naar een gelijkwaardige benadering. In het boek (en ook in de gelijknamige documentaire) toont Petry op verschillende manieren, geïnspireerd door de filosofie en getoetst aan de theorie, hoe zo'n gelijkwaardige benadering mogelijk is, en

vaak positieve effecten laat zien. Patiënten die al jaren niet meer van de afdeling kwamen, leerden weer contact maken en zelfstandiger in het leven staan. In het boek

vertelt Petry zijn persoonlijk verhaal, van zijn jonge jaren tot aan zijn pensioen, afgewisseld met hoofdstukken waarin hij ingaat op zijn visie op psychiatrie en zijn inspiratie vanuit de filosofie. Dit boek is zeer de moeite waard. Het helpt om de gelijkwaardigheid in het contact weer op de voorgrond te krijgen en, voor maatschappelijk werkers niet irrelevant, het belang van het betrekken van de familie of anderen uit de sociale omgeving van de cliënt te legitimeren. *Will van Genugten*

• Detlef Petry (2011), **Uitbehandeld, maar niet opgegeven. Het persoonlijk verhaal van een psychiater over zijn patiënten**. Amsterdam: Ambo, 206 pp. ISBN 902-63-2334-8, € 19,95 digitaal € 15,95.

Problemen met geld

Een eenvoudige beschrijving voor de aanpak van complexe schuldproblemen biedt het boek *Omgaan met geld*. Ineke van Dam, maatschappelijk

werker, schreef het op basis van jarenlange ervaring op dit vlak. Ze legt uit wat integrale schuldhulpverlening is en de rol van de maatschappelijk werker daarbinnen. Dat komt er in het kort op neer dat de begeleiding vooral gericht dient te zijn op het helpen budgetteren, het rondkomen met inkomen. Dat betekent niet alleen aandacht voor de financiën, maar vooral voor de keuzes van uitgaven en de achterliggende problemen. Een uitgebreide casusbeschrijving maakt duidelijk hoe de aanpak in de praktijk eruit ziet. Het taalgebruik zou beter kunnen.

Will van Genugten

• Ineke van Dam (2010), **Omgaan met geld. Wat het maatschappelijk werk doet binnen de schuldhulpverlening**. Soest: Boekscout, 224 pp. ISBN 978-94-608-9954-6, € 17,95.